

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף לו

אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה? שנאמר "וַיֵּבֶא אֶתוֹ בְּאֶלֶה" וגו':
נבוכדנצר השביע את צדקיהו שלא ימרוד בו. וזה מה שכתוב בדברי הימים על
צדקיהו "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר **השביעו** באלקים".

תנא ארור: לשון 'ארור' יכול להתפרש כנידוי או קללה או שבועה. דהיינו אם הכריז
חכם על איש אחד שהוא 'ארור' והתכוין לנדותו, הוא נעשה מנודה. ואם קילל אדם
את חבירו 'ארור' אתה להשם' (והזכיר שם ה'), הרי זו קללה וחייב המקלל. ואם
השביע את חבירו 'ארור' אתה אם לא תעשה דבר פלוני' והוא קיבל עליו את
השבועה, זו שבועה. והגמרא מבארת את המקור.

בו נידוי - דכתיב "אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה" וכו': דברים אלו
אמר ברק על העיר מרוז. ואמר על כך עולא שהוא נידה אותם בארבע מאות
שופרות.

בו קללה - דכתיב "ואלה יעמדו על הקללה" וכתוב "ארור האיש אשר יעשה
פסל" וגו': מדובר בקללות שבהר גריזים והר עיבל.

בו שבועה - דכתיב "וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה'" וגו':
האיש שיבנה את העיר יריחו.

קושיא: **ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטיניהו:** אולי יהושע עשה שני דברים,
גם השביע אותם שלא לבנות את יריחו וגם קילל את מי שיבנה אותה? ואם כן אין
לנו מקור ש'ארור' הוא לשון שבועה.

אלא מהכא "ואיש ישראל" וכו': כשהיתה מלחמה עם פלשתים שאול השביע את
העם שלא יאכלו כלום עד שינצחו את פלשתים. יהונתן בנו של שאול לא שמע את
השבועה והוא טעם קצת דבש. בהתחלה כתוב לשון 'ארור' ואחר כך כתוב לשון
'שבועה'. מכאן ש'ארור' הוא שבועה.

קושיא: ודלמא הכא נמי וכו': אולי גם כאן, שאול גם השביע וגם קילל? תירוץ: מי **כתיב וארור?** האם כתוב בתוספת אות ו' "וארור האיש" שאז היה משמע גם שבועה וגם קללה? הרי כתוב בלי אות ו'!

השתא דאתית להכי, התם נמי לא כתיב "וארור": אחרי שהגעת לתירוץ הזה, ניתן ללמוד גם מיהושע, כי גם שם אין אות ו'.

אמר רבי יוסי ברכי חנינא - אמן וכו': לשון 'אמן' יכול להתפרש כשבועה, דהיינו כשאדם עונה אמן אחר שבועה שמשביעים אותו. והוא יכול להתפרש כקבלת דברים, דהיינו שאם חבירו מתנה איתו שיעשה לו כך וכך והוא עונה אמן, הוא חייב לקיים את התנאי. והוא יכול להתפרש כהאמנת דברים, והיינו בעונה אמן אחר תפילה או תחינה, שאז ה'אמן' מתפרש 'יהי רצון שיהיה באמת כך'.

בו שבועה - דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן": הכהן משביע את הסוטה והיא עונה אחריו 'אמן' ובזה היא נשבעת.

בו האמנת דברים - דכתיב "ויאמר ירמיה [הנביא] אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריו": חננאל בן עזור נביא השקר התנבא שבועד שנתיים ה' ישיב את כלי בית המקדש למקומם. ירמיהו ענה על דבריו 'אמן' למרות שלא הסכים איתם, אלא כיהי רצון שאכן יתקיימו דבריו.

אמר רבי אלעזר - לאו שבועה הן שבועה: האומר 'לא' כגון שלא יעשה דבר, או 'כן' כגון שכן יעשה דבר, הרי זו שבועה.

בשלמא לאו שבועה: הגמרא מקשה בשלמא לגבי 'לאו' מצאנו מקור מהמבול. שה' אמר **"ולא יהיה עוד המים למבול"** וכתוב בנביא שה' נשבע שלא יהיה מבול. אבל מניין לנו שגם לשון 'כן' הוא שבועה? תירוץ: **סברא הוא! מד'לאו' שבועה, 'הן' נמי שבועה.**

אמר רבא: מדובר דוקא באופן שהוא חזר על עצמו פעמיים 'לא' או פעמיים 'כן'. את המקור ל'פעמיים לא' לומדים מהמבול. ואת המקור ל'פעמיים כן' לומדים מסברא מ'הפעמיים לא'.

למדנו במשנה - המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: נחלקו ר"מ וחכמים האם מקלל באחד מהכינויים חייב מיתת בית דין.

תנו רבנן "איש [איש] כי יקלל אלקיו ונשא חטאו" וכו': הפסוק הזה מיותר ללמד שלא רק המקלל בשם המפורש חייב מיתה, אלא אפילו המקלל בשם 'אלוקים', והוא הדין בכל הכינויים. זו דעת רבי מאיר. אבל לדעת חכמים יש הבדל בין שני הפסוקים. כי המקלל בשם המפורש חייב מיתת בית דין, ואילו המקלל בשם אלוקים ובשאר כינויים יש לו 'אזהרה' וחייב מיתת כרת בידי שמים.

למדנו במשנה - והמקלל אביו ואמו וכו': באחד מהכינויים, לדעת ר"מ חייב ולדעת חכמים פטור.

שאלה: מאן חכמים? תשובה: רבי מנחם בר יוסי וכו': נאמר במקלל "וְנִקְבַּ שְׁם ה' מות יוֹמָת, רָגוּם יִרְגְּמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה, כִּגְר כְּאֶזְרָח בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת". המילה "שֵׁם" שבסוף הפסוק מיותרת, כי כבר מובן שמדובר במקלל את שם ה' ככתוב בתחילת הפסוק. אלא יש ללמוד מכאן (בדרך של 'אם אינו ענין' וכו') על המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם ה'.

למדנו במשנה - והמקלל עצמו וחבירו כו': המקלל את עצמו או את חבירו באחד מהכינויים עובר בלא תעשה.

אמר רבי ינאי ודברי הכל: כולם מודים בזה שחייב מלקות אפילו שלא קילל בשם המפורש.

עצמו - דכתיב "רק השמר לך ושמור נפשך מאד" וכו': הפסוק מזהיר את האדם לשמור את נפשו, ואילו המקלל את עצמו מזיק לעצמו. ולשון "השמר" שבפסוק הוא לא תעשה, כמו שאמר רבי אבין בשם רבי אילעא.

וחבירו - דכתיב "לא תקלל חרש": והגמרא בסנהדרין לומדת מהפסוק לכל אדם מישראל.

למדנו במשנה - יכך ה' אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: אם התובע אמר לעד את הפסוק "יככה ה' בשחפת ובקדחת - אם לא תעיד לי". או שהתובע היה קורא את הפסוק הזה בתורה ואמר לעד 'כך יככה אלוקים אם לא תעיד לי'. זו שבועה.

יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה: ישב רב כהנא לפני רבי יהודה ואמר לו את המשנה כלשונה. אמר לו רב יהודה - 'כנה' כלומר תשנה את הלשון שלא ישתמע כאילו אתה מקלל אותי, אלא תאמר זאת על מישהו אחר "יכחו ה' בשחפת".

יְתִיב הוּא מְרַבֵּן: יֵשֶׁב תַּלְמִיד אֶחָד לִפְנֵי רַב כְּהֵנָּה וְאָמַר אֶת הַפְּסוּק בַּתְּהִלִּים "גַּם קָל יִתְצַף לְנֶצַח יִחְתָּךְ וְיִסְחָךְ מֵאַהֲל וְשִׁרְשָׁךְ מֵאַרְצְ חַיִּים סֵלָה". אָמַר לוֹ רַב כְּהֵנָּה תִּשְׁנֶה אֶת הַפְּסוּק כִּנ"ל.

קושיא: תּרְתִּי לִמָּה לִי? מְדוּעַ צָרִיךְ לְהִבִּיא לָנוּ שְׁנֵי סִפּוּרִים? תִּירוּץ: **מֵהוּ דְּתִימָא וְכו':** הִיָּה מְקוֹם לְחִשּׁוֹב שְׂדוּקָא בְּמִשְׁנָה נִיתֵן לְשָׁנוֹת אֶת לְשׁוֹנָה אֲבָל לֹא בַּפְּסוּק, קמ"ל. נִישׁ לְצִיין שְׁכַל זֶה דּוּקָא בְּמִי שְׁבָא לְדְרוּשׁ אֶת הַפְּסוּק, אֲבָל הַקּוּרָא אֶת הַפְּסוּקִים עַל הַסֵּדֶר לֹא יִשְׁנֶה אוֹתָם. רִיטב"א].

לְמַדְנוּ בְּמִשְׁנָה - 'אַל יִכַּךְ' ו'יִכְרַכְךָ' ו'יִיטִיב לָךְ' רַבִּי מֵאִיר מַחֲיִיב וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין: אִם הוּא אָמַר לַעֲד - ה' לֹא יִכָּה אוֹתָךְ אִם תַּעֲיִד לִי. אוֹ שְׁאָמַר לוֹ 'ה' יִכְרַךְ אוֹתָךְ אִם תַּעֲיִד לִי. אוֹ 'ה' יִיטִיב לָךְ אִם תַּעֲיִד לִי. לְדַעַת ר"מ זֶה שְׁבֻעָה כִּי 'מַכְלָל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ' שְׁאִם לֹא תַעֲיִד לִי ה' יִכָּה אוֹתָךְ, אוֹ יִקְלַל אוֹתָךְ, אוֹ יִרַע לָךְ. אֲבָל לְדַעַת חֻכְמִים לֹא אוֹמְרִים 'מַכְלָל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ'.

קושיא: וְהָא לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר מַכְלָל לְאוֹ אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן: כִּי רַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר שְׁכַל תְּנַאי שְׁאִינוּ כְּפּוֹל כְּתַנַּאי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רַאזְבִּין, אִינוּ תְּנַאי. דְּהֵינּוּ שְׁצָרִיךְ לוֹמַר כְּתַנַּאי גַּם אֶת הַצֵּד הַהַפּוֹךְ. וְאִם הִיָּה רַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר 'מַכְלָל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ' לֹא הִיָּה צוֹרֵךְ לְכַפּוֹל אֶת הַתְּנַאי. תִּירוּץ: **אִיפּוּךְ:** יֵשׁ לְהַפּוֹךְ אֶת הַשִּׁטּוֹת בְּמִשְׁנָה. רַבִּי מֵאִיר פּוֹטֵר וְחֻכְמִים מַחֲיִיבִים.

כִּי אַתָּא רַבִּי יִצְחָק: כְּשֶׁרַבִּי יִצְחָק עָלָה מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבֵּל הוּא גֵרַס אֶת הַמִּשְׁנָה כְּפִי הַגֵּרְסָה הַמְּקוּרִית שֶׁהִיָּתָה בְּיַד בְּנֵי בָבֶל. אָמַר רַב יוֹסֵף מְכִינן שְׁגַם אֲנַחְנוּ גֵרְסֵנוּ כֵךְ בַּתְּחִילָה, וְגַם רַב יִצְחָק גֹּרַס כֵךְ, מוֹכַח שֶׁזֶּה הִיא הַגֵּרְסָה הַנְּכוֹנָה. אֲךָ אִם כֵּן נִשְׁאַרָה לָנוּ הַקּוּשִׁיא.

תִּירוּץ: **כִּי לִית לִיה בְּמִמּוֹנָא אֲבָל בְּאִיסוּרָא אִית לִיה:** דּוּקָא לַעֲנִין מִמּוֹנוֹת סוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר שֶׁלֹּא אוֹמְרִים 'מַכְלָל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ', כְּמוֹ כְּתַנַּאי מִמּוֹנִי. אֲבָל לְגַבִּי אִיסוּרִים כֵּן אוֹמְרִים זֹאת, כְּמוֹ כֵּאֵן שֶׁמְדוּבָר עַל שְׁבֻעָה.

קושיא: הִרִי סוֹטָה וְכו': הַגְּמָרָא בְּקִידוּשֵׁין הִקְשָׁתָה עַל רַבִּי מֵאִיר שֶׁלֹּא סוֹבֵר 'מַכְלָל לְאוֹ אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן', מִסּוֹטָה. הִכְהֵן אוֹמַר לְסוֹטָה "וְאִם לֹא שְׁטִית טוֹמְאָה תַּחַת אִישׁ הִינִקִּי מִמִּי הַמְּרִים", וְהִרִי אֵין שׁוֹם צוֹרֵךְ לְבָרֵךְ אִשָּׁה סוֹטָה! אֲלֵא בְּהִכְרַח שֶׁהַדְּבַר נִכְתָּב כְּדִי לְלַמֵּד 'מַכְלָל לְאוֹ אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן' שְׁאִם הִיא כֵּן סִטָּתָה הִיא לֹא תִינָקָה. וְתִירֵץ ר' תַּנְחוּם בֵּר חֲכִינְאִי שֶׁהִכְתִּיב הוּא "הַנְּקִי" בְּלִי יו"ד, וְדוּרְשִׁים זֹאת

‘חנקי’. והמילה הזו הולכת על המשך הפסוקים שם “ואת כי שטית תחת אישך”. כלומר תיחנקי מהמים הללו אם שטית תחת בעלך.

סיכום הקושיא: טעמא דכתיב הנקי וכו’: מוכח בדעת רבי מאיר, שדוקא בגלל שכתוב “הנקי” ואנחנו דורשים זאת כ”חנקי” יש לנו לימוד לעונש של האשה אם כן סטתה. אבל אם לא היה לנו לימוד מיוחד, לא היינו שומעים לאו מכלל הן. למרות שסוטה היא איסורא ולא ממונא.

תירוץ: אלא איפוך אפילו באיסורא לית ליה: אלא הגמרא חוזרת לתירוץ הקודם, יש להפוך את השיטות של ר”מ וחכמים. ור”מ סובר שלא אומרים ‘מכלל לאו אתה שומע הן’ בין בממונא ובין באיסורא.

מתקיף ליה רבינא: האם רבי מאיר סובר שבאיסורא לא אומרים ‘מכלל הן אתה שומע לאו’? והרי כתוב בכרייתא שכהנים שעבדו שתויי יין או פרועי ראש חייבים מיתה. ואת העונש מיתה למדנו מהפסוק “יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבוכם אל אוהל מועד ולא תמותו”. ו’מכלל לאו אתה שומע הן’, שאם כן תבואו שתויי יין תמותו.

אלא לעולם תיפוך וכו’: אלא יש לחזור בחזרה ולהפוך את השיטות במשנה כך שר”מ פוטר וחכמים מחייבים. אמנם רבי מאיר מודה באיסורא שכן אומרים ‘מכלל הן אתה שומע לאו’.

ואין קושיא מסוטה (שהיא איסורא ולא אומרים בה ‘מכלל הן אתה שומע לאו’), כי זהו ‘איסורא שיש בו ממונא’. דהיינו כתובתה של האשה, שהרי אם היא סוטה היא מפסידה כתובתה, ולכן לא אומרים בזה ‘מכלל הן אתה שומע לאו’. וכמו כן במשנה שלנו זהו ‘איסורא שיש בה ממונא’, כי מדובר בשבועת העדות שהיא באה על תביעת ממון, ולכן לא אומרים בה ‘מכלל הן אתה שומע לאו’.

הדרן עלך שבועת העדות

‘שבועת הפקדון’ - המפקיד אצל חבירו ממון ותובע את הפקדון, וחבירו מכחיש ונשבע על כך ואחר כך הודה, חייב קרבן.

פרק המישי. משנה: בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו וכו’: כלומר אם נשבע בעצמו, אז בין אם היה זה בבית דין או מחוץ לבית דין, הוא חייב קרבן. כשבועה מפי עצמו יש שתי אפשרויות. או שאמר את השבועה בפיו, או שענה אמן על השבועה שהשביע אותו התובע.

אבל 'מפי אחרים' כלומר שהוא לא ענה אמן על השבועה, אלא כשהתובע השביע אותו הוא כפר ואמר שאין אצלו כלום, הוא חייב רק אם יכפור בבית דין. זו דעת רבי מאיר. אבל לדעת חכמים אין הבדל בין שבועה לכפירה, וחייב אפילו שלא בפני בית דין.

וחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון, ואינו חייב על שגגתה גרידתא: הוא חייב בין אם היה 'מזיד בשבועה' כלומר שידע שהוא חייב קרבן על השבועה. ובין אם היה שוגג שלא ידע שחייב קרבן. ובתנאי שהוא 'הזיד בפקדון' כלומר שידע שיש לו פקדון בידו והוא נשבע לשקר. אבל אינו חייב אם 'שגג בפקדון' וחשב שאין לו פקדון, כי אז הוא נחשב כ'אנוס' על השבועה.

ומה חייב על זדונה? אשם בכסף שקלים: הוא חייב להביא קרבן אשם בשווי שני סלעים.

שבועת הפקדון כיצד? אמר לו 'תן לי פקדוני שיש לי בידך': והנתבע אמר 'שבועה שאין לך ביד'. או שהנתבע אמר 'אין לך ביד', והתובע אמר לו בחזרה 'משביעך אני', והנתבע אמר 'אמן'. הוא חייב.

השביע עליו חמש פעמים וכו': ובכל פעם הוא כפר ואמר שהפקדון לא בידו, הוא חייב קרבן על כל שבועה בפני עצמה. וביאר רבי שמעון את הטעם לדבר, מפני שהוא היה יכול לחזור ולהודות בין כל שבועה ושבועה, אם כן כל שבועה היא כפירה חדשה.

היו חמשה תובעים אותו: אם הוא נשבע באופן כללי לכולם, שאמר 'שבועה שאין לכם ביד', אינו חייב אלא אחת. אבל אם נשבע באופן פרטני, חייב על כל אחת ואחת.

דהיינו לדעת ת"ק שאמר 'שבועה שאין לך ביד ולא לך ולא לך' וכן הלאה. לדעת רבי אליעזר הוא צריך לסיים בסוף עם השבועה. דהיינו 'אין לך ביד ולא לך ולא לך בשבועה', ואז השבועה הולכת על כל אחד ואחד. לדעת רבי שמעון הוא צריך לומר לכל אחד 'שבועה'. דהיינו 'שבועה שאין לך ביד ושבועה שאין לך ביד ושבועה שאין לך ביד'.

תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה: אם התובע אומר לנתבע שיתן לו כמה דברים שהם שלו הנמצאים בידו. אם הנתבע נשבע באופן כללי 'שבועה שאין לך ביד', יש כאן רק שבועה אחת והוא חייב רק קרבן אחד. אבל אם הוא נשבע

בפרטות 'שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה', יש כאן ארבע שבועות והוא חייב קרבן על כל אחת ואחת.

תן לי חטין ושעורין וכוסמין וכו': מקרה זה דומה למקרה הקודם. ודעת רבי מאיר תתבאר בגמרא.

אנסת ופיתית את בתי וכו': האונס או המפתה צריכים לשלם קנס לאבי הנערה, וגם תשלומי בושת ופגם. לדעת רבי שמעון מכיון שאם האונס היה מודה במעשה הוא היה פטור מלשלם קנס, אם כן גם כשהוא כופר במעשה אין זו 'כפירת ממון', ודוקא על כפירת ממון יש את הדין של שבועת הפקדון. אמנם לדעת חכמים מכיון שגם אם הוא מודה הוא חייב לשלם בושת ופגם, אם כן כשהוא כופר במעשה הוא כופר בממון.

גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי: כלומר התובע טוען לגנב 'אתה גנבת וטבחת ומכרת', והגנב טוען 'אכן גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי', ונשבע, הוא פטור. כי הוא כפר בטביחה ומכירה שעליהם יש קנס של תשלומי ארבעה וחמשה. וכאמור על קנס אין דין שבועת הפקדון.

המית שורך את עבדי: גם טענה זו מחייבת אותו קנס לשלם 'שלושים של עבד' (אפילו אם העבד שווה הרבה פחות). ולכן הוא פטור.

אמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני: גם היציאה לחירות של עבד בשן ועין היא קנס.

זה הכלל כל המשלם על פי עצמו וכו': כלומר חיוב קרבן בשבועת הפקדון הוא דוקא במקרה שאם היה הנתבע מודה במעשה הוא היה חייב, ואז אם הוא כפר ונשבע הוא חייב קרבן אשם. וזהו בדבר שאינו קנס, כי המודה בקנס פטור.